

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Servei del Patrimoni Arquitectònic

EXPEDIENT DE DECLARACIÓ
BCIN - JARDÍ HISTÒRIC
PESQUERES I PASSEIGS

BANYOLES (Pla de l'Estany)

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei del Patrimoni Arquitectònic

EXPEDIENT DE DECLARACIÓ
BCIN - JARDÍ HISTÒRIC
PESQUERES I PASSEIGS

BANYOLES (Pla de l'Estany)

1. PREÀMBUL I OBJECTIUS

2. MEMÒRIA

- 2.a. Memòria històrico-arquitectònica
- 2.b. Estat de conservació
- 2.c. Bibliografia

3. NORMATIVA

- 3.a. El bé. Definició i delimitació
 - 3.a.1. Criteris d'intervenció
- 3.b. L'entorn de protecció. Delimitació
 - 3.b.1. Criteris d'intervenció
- 3.c. Normativa
 - 3.c.1. Marc legal
 - 3.c.2. Règim d'autoritzacions del Departament de Cultura

4. ANNEX

- 4.a. Documentació planimètrica
- 4.b. Documentació fotogràfica

1. PREÀMBUL I OBJECTIUS

L'element objecte d'aquest expedient de declaració de Bé Cultural d'Interès Nacional en la categoria de Jardí Històric, són les Pesqueres i els Passeigs, situades al terme municipal de Banyoles, comarca del Pla de l'Estany.

L'Estany de Banyoles al municipi de Banyoles (Pla de l'Estany) fou declarat paratge pintoresc per Decret de 22.07.1951 publicat al BOE de 02.08.1951.

La disposició addicional cinquena de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, estableix:

"La declaració de paratges pintorescos incoada o acordada de conformitat amb el procediment regulat per la Llei de l'Estat del 13 de maig de 1933, de defensa, conservació i acreixement del patrimoni històric-artístic nacional, ha d'ésser reclassificada en el termini de tres anys a favor d'alguna de les figures de protecció establertes per l'article 7 de la Llei present o per la legislació sobre espais naturals. Si transcorre aquest termini i no s'ha procedit a la reclassificació, s'entén que la declaració ha caducat".

L'interès del jardí ve motivat per ser portador d'uns valors històrics, artístics i culturals, que el fan mereixedor de gaudir d'una protecció adient. Atesa la seva situació, el jardí és també una fita que configura una imatge paisatgística d'interès dins del marc que li dona suport. Aquesta consideració fa que a l'hora de la conservació del jardí s'hagi de tenir en compte la preservació i integració del seu entorn, en el qual una intervenció inadequada pot provocar perjudicis en la contemplació del jardí.

D'acord amb l'esmentat abans, la protecció derivada de la seva declaració com a Bé Cultural d'Interès Nacional respectarà escrupolosament els valors arquitectònics i històrics del jardí, i no alterarà l'estructuració física, espacial, estilística i decorativa dels seus elements.

D'altra banda, el marc físic on es troba situat el jardí fa que s'hagi de conservar com a mèdi de preservar el diàleg i la relació ambiental jardí-entorn configurada al llarg del temps.

Per totes aquestes consideracions i atès el valor històric, artístic, urbanístic, tipològic, cultural, social i tradicional dels elements descrits que configuren els trets essencials del paratge pintoresc, es creu convenient proposar, d'acord amb la disposició addicional cinquena i l'article 7 de la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català, la declaració de les Pesqueres i els Passeigs de l'Estany de Banyoles com a BCIN en la categoria de jardí històric.

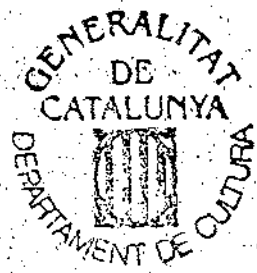
2. MEMÒRIA

2.a. Memòria històrico-arquitectònica

El nucli urbà de Banyoles es troba a la riba oriental de l'estany del mateix nom, a l'indret on a inici del s. IX es va establir el monestir de Sant Esteve, en una zona fins aleshores despoblada i ocupada pels aiguamolls que conformaven el desguàs natural del llac vers llevant, cap al riu Terri. La seva desecació va ser promoguda pel propi cenobi i obtinguda amb la canalització en diversos recs de l'aigua de l'estany i la construcció de dies de contenció o motes per a regular el seu nivell. A l'entorn del monestir de Sant Esteve es va generar el nucli de l'actual població, que des de l'origen fins a mitjan del s. XIX va mantenir-se sempre lleugerament apartat de la vora de l'estany, de tal manera que entre un i altre s'extenia una àrea marginal, agrícola i pantanosa. Sobre aquest sector mai va exercir cap pressió el progressiu creixement urbanístic de la població durant els s. XVII-XVIII, que en lloc d'orientar-se cap a la zona lacustre va prendre altres direccions.

En realitat, no fou fins a partir de mitjan del s. XIX que es va iniciar un decantament de la projecció urbanística cap a l'estany. Factors determinants d'aquest canvi de tendència varen ser, per una banda, l'establiment del balneari de la Font Pudosa el 1862, que cal entendre en el context general d'expansió del termalisme arreu del país, i per altre costat la nova valoració turística i paisatgística de la riba de llac, totalment ignorada abans i paral·lela als canvis socials i culturals del vuit-cents català. Això va conduir a la radical modificació de l'ús dels terrenys situats entre la vila i l'estany o de la seva mateixa vora, que paulatinament es transformaren en un espai recreatiu, inicialment pel turisme termal. L'articulació entre el nucli urbà i l'estany va obeir, per tant, als interessos del sector turístic vuit-centista, i no pas a la dinàmica social interna de la població.

Per acondicionar aquesta àrea es projectaren i executaren, entre la segona meitat del s. XIX i l'inici del s. XX, un seguit d'operacions d'urbanització i embelliment, que consistiren en la creació d'una xarxa de passeigs amb la plantació d'alineacions arbrades ben pròpies dels ajardinaments vuit-centistes d'arrel francesa. Aquestes avingudes varen tenir la funció tant de vincular el nucli antic de la població amb el balneari de la Font Pudosa, com aquest amb la vora de l'estany. Així mateix a l'entorn de la riba es va traçar un passeig de circumvallació en el sector més proper a la vila, damunt de l'antiga mota o dic de contenció, entre el passeig Dalmau i la Draga, que tenia la intenció inicial de ser prolongat a tot el contorn de l'estany. El planejament urbà va preveure al primer quart del nou-cents la conversió en zona verda del sector comprès entre la vila vella, l'estany i el balneari de la Font Pudosa. El creixement de la segona meitat de segle i la represa de l'activitat turística, sobretot per la pràctica dels esports nàutics, va conduir al traçat d'una xarxa perpendicular al passeig de circumvallació i a la progressiva edificació d'aquesta àrea, que no ha arribat, però, a assolir una alta densificació.

L'accessibilitat a l'estany facilitada pels passeigs va afavorir la transformació de les primitives pesqueres de la seva vora en instal·lacions recreatives, que així constituïren un element més en la progressiva urbanització de la riba del llac. Les pesqueres, situades als sectors oriental i meridional de l'estany són construccions de petites dimensions, fonamentades amb estacades dins de l'aigua, que es comuniquen per una passera amb vora, on es tanquen amb un portal amb reixa. Es tracta d'edificis de tipologia recurrent, d'una sola planta, generalment rectangular i d'una sola estança amb un embarcador. En origen eren senzilles plataformes de fusta que paulatinament esdevingueren instal·lacions per a l'esbarjo dels estiuejants o membres destacats de la societat local. La vintena de pesqueres existents es daten entre la segona meitat del s. XIX i l'inici del s. XX. L'any 1931 l'Ajuntament banyolí en va prohibir l'edificació de noves, disposició que ha estat respectada fins a l'actualitat. La seva arquitectura varia des d'una gran simplicitat constructiva fins aquells casos en que presenten elaborats programes ornamentals, que van d'un neoclassicisme tardà fins a l'eclecticisme, amb exemples de neomedievalisme i revivals d'arquitectures regionals peninsulars. En nombrosos casos els recursos decoratius es troben molt emfasitzats i sobre dimensionats, en una clara voluntat d'afirmació social dels seus possessors.

2.b. Estat de conservació

Les Pesqueres i els Passeigs de Banyoles presenten un correcte estat de conservació. El seu manteniment periòdic el realitza l'Ajuntament de Banyoles.

2.c. Bibliografia

M. A. ALONSO DE MEDINA, B. CERVERA,

Guia de l'arquitectura popular de les comarques gironines,
Publicacions del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Barcelona, 1977,
pàg. 68

J. GRABULEDA, J. TARRÚS

Banyoles,
Quaderns de la Revista de Girona, 1993

J. MONER, J. RIERA,

Interaccions i evolució urbano-lacustres a Banyoles a l'ombra dels J.O.'92,
Edicions Periòdiques de les Comarques, Girona, 1987, pàg. 13-56

Primeres jornades sobre l'Estany de Banyoles
Diputació de Girona - Ajuntament de Banyoles, 1986

J. SÀNCHEZ FERRÉ,

Guia de establecimientos balnearios de España,
Ministerio de Obras Públicas y Transportes, 1992, pàg. 190

I. DE SOLÀ-MORALES,

Arquitectura balnearia a Catalunya,
Generalitat de Catalunya - Cambra Oficial de la Propietat Urbana de
Barcelona, 1986, pàg. 222-223

3. NORMATIVA

3.a. El bé. Definició i delimitació

Es considera Bé cultural d'interès nacional en la categoria de jardí històric, d'acord amb el que disposa la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, les Pesqueres i els Passeigs, situades al terme municipal de Banyoles (Pla de l'Estany), així com el seu subsòl.

La delimitació del jardí històric de les pesqueres de l'estany de Banyoles té forma irregular, tal i com es detalla al plànol corresponent d'aquest expedient. S'ha realitzat tenint en compte criteris visuals, ambientals i de paisatge urbà. Està limitat per una línia imaginària perpendicular a la costa que comença a 65 metres al nord de la darrera pesquera del conjunt situada a l'extrem nord, fins arribar a 40 metres en direcció a l'interior des de la costa, on gira en direcció sud seguint una línia paral·lela al traçat de la costa fins arribar a l'edifici del club natació Banyoles, deixant-lo fora i passant pel seu davant seguint una línia recta fins a trobar el passeig Lluís Maria Vidal. Des d'aquest lloc la línia imaginària continua seguint l'eix per a vehicles de l'esmentat vial fins arribar a l'encreuament amb el carrer de la Barçà, on continua seguint l'eix per a vehicles del passeig Darder, i continuant fins arribar a l'encreuament amb el passeig Francesc Dalmau, on la línia segueix per l'eix per a vehicles del passeig Magdalena Aulina, fins arribar a 40 metres de la banda oest de la darrera pesquera on gira en direcció perpendicular a la costa fins a trobar-la i tornant a girar a una distància de 35 metres, des d'on seguint el traçat de la costa arriba novament al punt inicial d'aquesta delimitació, tancant així el recinte protegit.

La necessitat de portar a terme la declaració de l'esmentat jardí històric obeeix a l'interès de preservar per al futur tots els valors paisatgístics, històrics, culturals, socials, tradicionals i ambientals que configuren la particular personalitat que es dona en aquest indret i que formen part de la història i de la cultura del país.

3.a.1. Criteris d'intervenció

D'acord amb el que estableix l'article 35.1 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, qualsevol intervenció en un jardí històric ha de respectar els criteris següents:

- a) La conservació, la recuperació, la restauració, la millora i la utilització del bé han de respectar els valors que van motivar la declaració, sens perjudici que pugui ésser autoritzat l'ús d'elements, tècniques i materials contemporanis per a la millor adaptació del bé al seu ús i per a valorar determinats elements o èpoques.
- b) S'ha de permetre l'estudi científic de les característiques arquitectòniques, històriques i arqueològiques del bé.
- c) S'han de conservar les característiques tipològiques d'ordenació espacial, volumètriques i morfològiques més remarcables del bé.
- d) És prohibit de reconstruir totalment o parcialment el bé, excepte en els casos en què s'utilitzin parts originals, i de fer-hi addicions mimètiques que en falsegin l'autenticitat històrica.
- e) És prohibit d'eliminar parts del bé, excepte en el cas que comportin la degradació del bé o que l'eliminació en permeti una millor interpretació històrica. En aquests casos, cal documentar les parts que hagin d'ésser eliminades.
- f) És prohibit de col·locar publicitat, cables, antenes i conduccions aparents en les façanes i cobertes del bé i de bastir instal·lacions de serveis públics o privats que n'alterin greument la contemplació.

3.b. L'entorn de protecció. Delimitació

Atès que la Llei 9/1993, en el seu article 11.1.b), estableix l'opció de delimitar l'entorn necessari per a la protecció adequada del bé, constituït per l'espai que li dona suport ambiental, i atesa la conveniència de fer-ne ús per tal de potenciar la protecció integral del jardí, es defineix l'àrea delimitada com a entorn de protecció de les Pesqueres i els Passeigs de Banyoles (Pla de l'Estany), tot valorant i tenint en compte els següents conceptes:

- a) Interès social: per tal de permetre la visualització del bé immoble des dels espais accessibles.
- b) Valoració paisatgística: s'ha estudiat i valorat la relació del bé immoble amb el paisatge, la seva silueta i altres components bàsics com les edificacions adjacents o aïllades, vegetació i conreus, xarxa viària, espais lliures, topografia i elements pertorbadors.
- c) Anàlisi de l'ordenació territorial i urbanística: s'ha estudiat i valorat la zona urbana actual, la històrica, les previsions conegudes de desenvolupament futur, la vialitat, les parcel·lacions i les tipologies constructives existents així com la qualificació urbanística.
- d) Documentació històrica gràfica i documental: que ha permès conèixer i valorar la relació del bé immoble amb el territori a través del temps i conèixer l'evolució del paisatge, i de les edificacions i tipologies de l'entorn.
- e) Anàlisi de l'espacialitat entesa com l'estudi de les volumetries existents i les incidències que poden tenir les noves actuacions previstes pel planejament i previsibles, així com la incidència de les noves actuacions no previstes pel planejament.
- f) Anàlisi arquitectònica: que ha permès conèixer i estudiar les preexistències de tipologies, materials, façanes, color, textures, teulats, ràfecs, proporcions de buits i obertures, etc.
- g) Anàlisi de la xarxa viària actual i prevista, i de les incidències que té en el paisatge el seu traçat, materials i textures d'execució i elements de senyalització així com el mobiliari urbà, les zones de vianants i les àrees d'aparcaments actuals i futures.
- h) Valoració dels components sentimentals per a la població com són els visuals, itineraris i ambients habituals així com els espais d'especial rellevància o interès; i l'estat de conservació i usos de les edificacions, i dels espais públics i privats de l'entorn.

Aquesta llista de conceptes tot i que és llarga, no és exhaustiva, però és un recull d'aquells aspectes que s'han considerat bàsics. Nombrosos factors incideixen i poden incidir i cal tenir-los presents per aconseguir que aquest bé es pugui transmetre en les millors condicions a les generacions futures.

Un cop analitzats i valorats aquests factors en base a la documentació recollida i prèvia observació del territori, s'ha fixat l'àrea delimitada com a entorn de protecció.

Ordre de prelación: en cas de contradicció preval la referència gràfica a qualsevol altra.

L'entorn de protecció consta grafiat al plànol número 0 del present expedient i té la següent descripció:

L'àrea delimitada com a entorn de protecció, s'inicia a l'extrem nord del jardí, a una distància d'aquell de 150 metres, definint una línia recta perpendicular a la costa en direcció est fins a trobar l'eix de la carretera d'Olot; seguint-lo en direcció sud fins arribar a l'encreuament amb el passeig de la Draga, on gira seguint-lo en direcció oest, fins a trobar el passeig Gaudí on torna a girar seguint el seu eix fins a trobar el passeig Lluís Maria Vidal i fins arribar a l'encreuament amb el carrer de les Rotes, a on segueix cap el sud pel carrer Josep Oliveras i gira seguint per darrera les parcel·les que donen front al passeig Lluís Maria Vidal, fins arribar al carrer de la Barca; on la línia imaginària segueix amb el mateix criteri per darrera les parcel·les que tenen front al passeig Darder, fins arribar al carrer Pintor Winthuysen. Des d'aquest lloc es prolonga seguint una línia paral·lela a l'eix viari, a una distància de 40 metres de la continuació del passeig Darder, seguint el mateix criteri, continua per l'eix del passeig Magdalena Aulina i girant cap a la costa a una distància de 90 m. de l'extrem oest del jardí històric, seguint el traçat d'un rec fins arribar a la costa i resseguint després el jardí històric per la banda de terra fins a l'origen d'aquesta delimitació, tancant l'àmbit de l'entorn.

Així mateix, es considera inclòs el subsòl de tota l'àrea delimitada.

3.b.1. Criteris d'intervenció

D'acord amb el que estableix l'article 35.3 de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, el volum, la tipologia, la morfologia i el cromatisme de les intervencions en els entorns de protecció dels béns immobles d'interès nacional no poden alterar el caràcter arquitectònic i paisatgístic de l'àrea ni pertorbar la visualització del bé. En els entorns dels immobles d'interès nacional és prohibit qualsevol moviment de terres que comporti una alteració greu de la geomorfologia i la topografia del territori i qualsevol abocament d'escombraries, runa o deixalles.

3.c. Normativa

3.c.1 Marc legal

- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català.
DOGC de 11-10-93

- Sentència del Tribunal Constitucional 17/1991, de 31 de gener, en recurs d'inconstitucionalitat promogut per la Generalitat de Catalunya contra determinats preceptes de la Llei 16/1985.
BOE de 25-02-91

- Decret 15/1990, de 9 de gener, sobre les Comissions del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura.
DOGC de 31-01-90

- Decret 267/1991, de 25 de novembre, sobre la declaració dels béns d'interès cultural i l'inventari del patrimoni cultural moble de Catalunya.
DOGC de 20-12-91

- Decret 102/1994, de 3 de maig, sobre la composició i el funcionament del Consell Assessor del Patrimoni Cultural Català.
DOGC de 11-05-94

- Decret 138/1994, de 30 de maig, pel qual s'adequen a la Llei 30/1992, de 26 de novembre, els procediments de la competència del Departament de Cultura.
DOGC de 01-07-94

3.c.2 Règim d'autoritzacions del Departament de Cultura

Ve regulat pels següents articles de la Llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català:

Article 30. Accés als béns culturals d'interès nacional

1. Els propietaris, titulars d'altres drets reals i posseïdors de béns culturals d'interès nacional estan obligats a permetre:
 - a) L'examen i l'estudi dels béns pels investigadors reconeguts per alguna institució acadèmica, amb la presentació prèvia d'una sol·licitud raonada, avalada pel Departament de Cultura.
 - b) La col·locació d'elements senyalitzadors de llur condició de béns culturals d'interès nacional.
 - c) La visita pública dels béns, en les condicions que siguin establertes per reglament, almenys quatre dies al mes i en dies i hores prèviament assenyalats.
2. Als efectes del que disposa l'apartat 1.c), en la determinació del règim de visites s'ha de tenir en compte el tipus de béns, llurs característiques i, en el cas dels béns immobles, l'informe de l'ajuntament afectat. En casos justificats, el Departament de Cultura pot dispensar, totalment o parcialment, del règim de visites. En el cas dels béns mobles, el Departament de Cultura pot establir, com a mesura alternativa a la visita pública, el dipòsit dels béns en un centre cultural, perquè hi siguin exhibits en els terminis i amb les condicions que siguin establerts per reglament.

Article 33. Planejament urbanístic

1. En cas que un immoble sigui declarat d'interès nacional, els termes de la declaració prevalen sobre els plans i les normes urbanístiques que afecten l'immoble, que s'hi han d'ajustar abans d'ésser aprovats o bé, si ja eren vigents abans de la declaració, mitjançant modificació.
2. En el cas dels conjunts històrics, les zones arqueològiques, les zones paleontològiques, els llocs històrics i les zones d'interès etnològic i en el cas dels entorns de protecció de qualsevol bé cultural d'interès nacional, l'ajuntament corresponent ha d'elaborar un instrument urbanístic de protecció o adequar-ne un de vigent. L'aprovació d'aquests instruments de planejament requereix l'informe favorable del Departament de Cultura.

Article 34. Autorització d'obres

1. Qualsevol intervenció que es pretengui realitzar en un monument històric, un jardí històric, una zona arqueològica o una zona paleontològica d'interès nacional ha de d'ésser autoritzada pel Departament de Cultura, en el termini que sigui establert per reglament, **prèviament a la concessió de la llicència municipal.**
2. En el cas de les intervencions en béns culturals d'interès nacional altres que els esmentats en l'apartat 1 i en tots els entorns de protecció, l'autorització del Departament de Cultura només és preceptiva mentre no hagin estat aprovats els instruments de planejament a què fa referència l'article 33.2.
3. Qualsevol projecte d'intervenció en un bé immoble d'interès nacional ha d'incloure un informe sobre els seus valors històrics, artístics i arqueològics i sobre el seu estat actual, i també d'avaluació de l'impacte de la intervenció que es proposa.
4. La potestat del Departament de Cultura a què fan referència els apartats 1 i 2 s'ha d'exercir en el marc dels criteris bàsics i generals fixats per l'article 35 i dels criteris específics que pot contenir cada declaració, sens perjudici del marge d'apreciació discrecional necessari per a valorar en cada supòsit la compatibilitat de la intervenció projectada amb la preservació dels valors culturals del bé.
5. Els ajuntaments han de notificar al Departament de Cultura, simultàniament a la notificació a l'interessat, les llicències urbanístiques que afectin béns culturals d'interès nacional.
6. Si, com a conseqüència del mal estat d'un immoble d'interès nacional, l'ajuntament corresponent ha d'adoptar mesures per evitar danys a tercers, cal que ho comuniqui prèviament al Departament de Cultura, el qual disposa d'un termini de quaranta-vuit hores per a determinar les condicions a què s'ha de subjectar la intervenció.

Article 36. Autorització dels canvis d'ús

Els canvis d'ús d'un monument han d'ésser autoritzats pel Departament de Cultura, amb informe de l'ajuntament afectat, prèviament a la concessió de la llicència municipal corresponent.

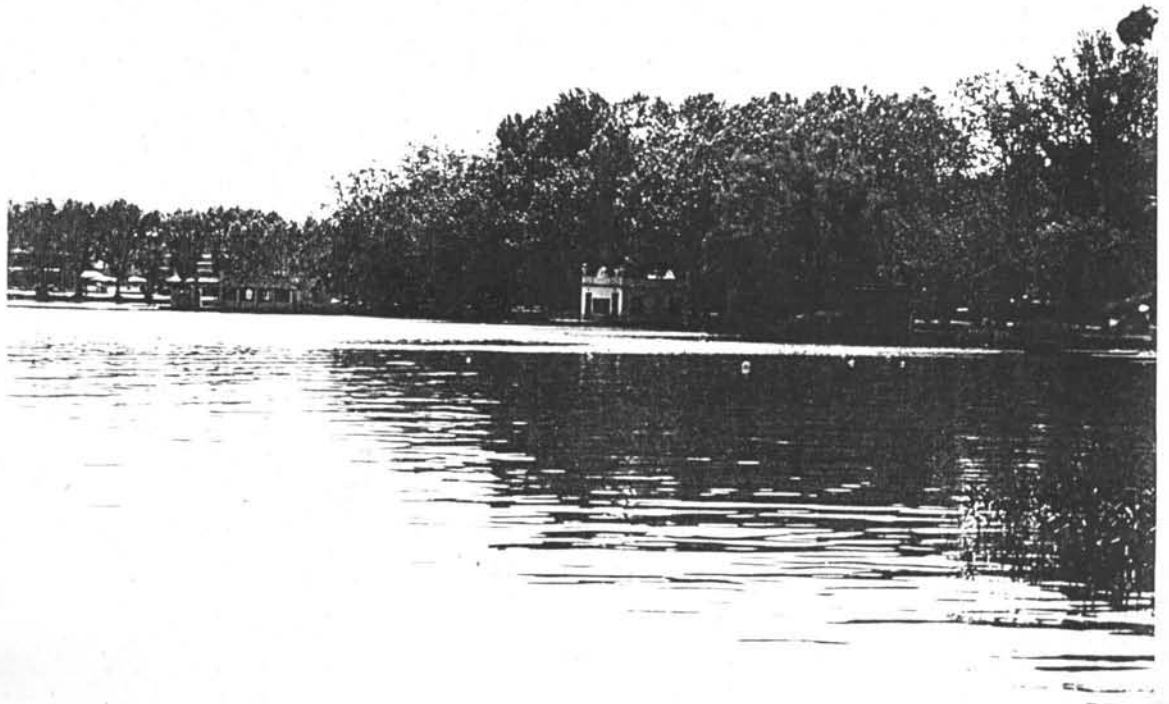
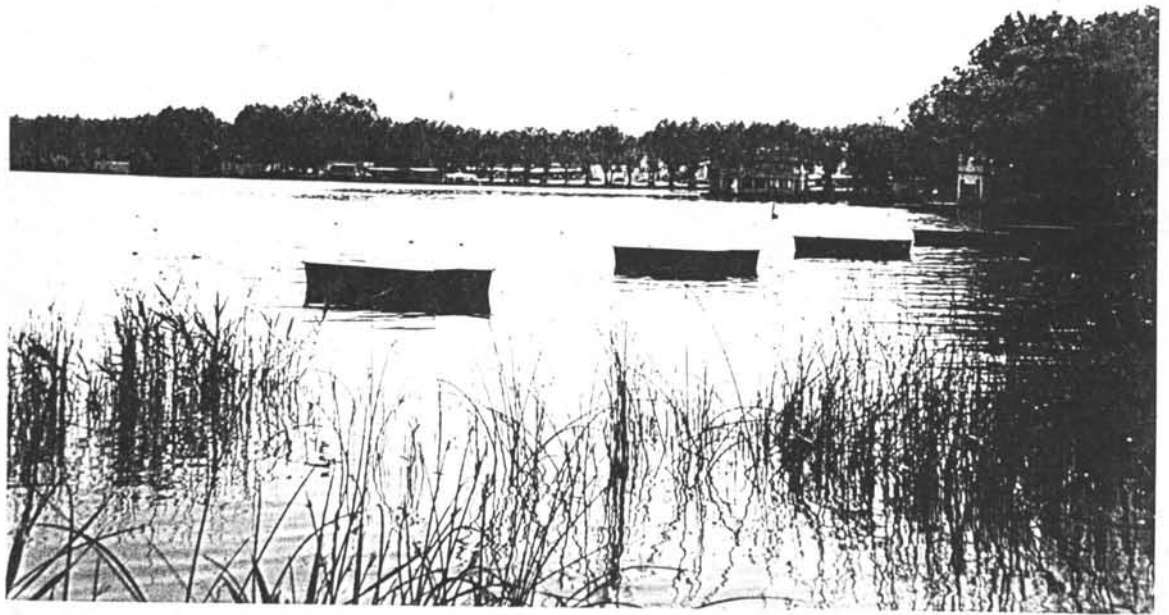

4. ANNEX

4.a. Documentació planimètrica

4.b. Documentació fotogràfica

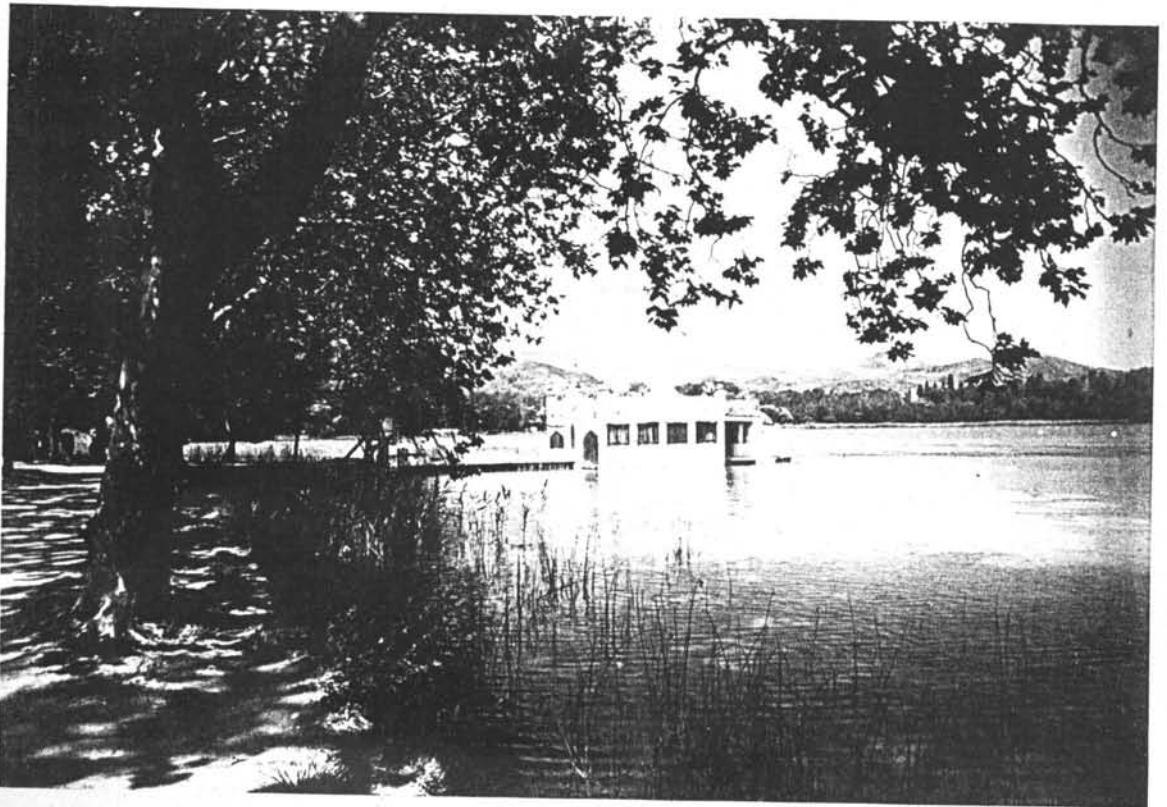

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Servei del Patrimoni Arquitectònic

Servei del Patrimoni Arquitectònic

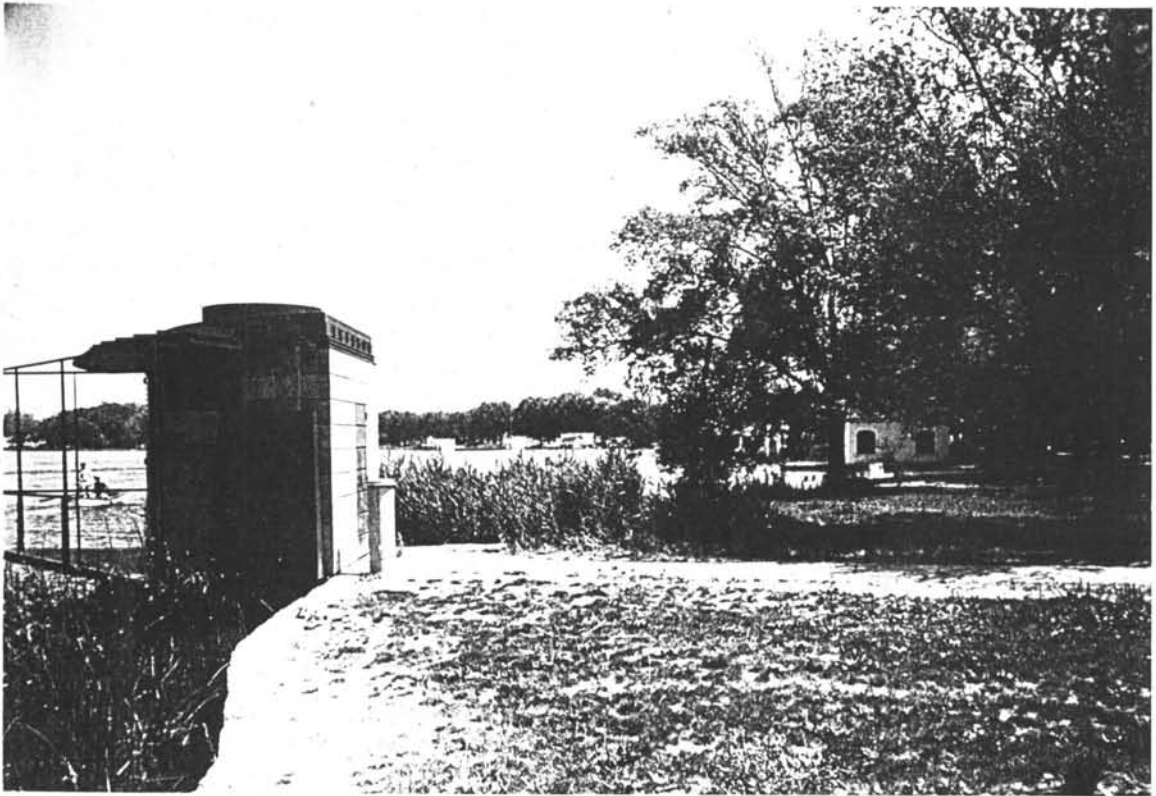

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Servei del Patrimoni Arquitectònic

Servei del
Patrimoni Arquitectònic

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Servei del Patrimoni Arquitectònic

L'expedient de declaració de Bé Cultural d'Interès Nacional en la categoria de Jardí Històric de les **Pesqueres** i els **Passeigs de Banyoles**, ha estat redactat per encàrrec de la Direcció General del Patrimoni Cultural a través del Servei del Patrimoni Arquitectònic.

Direcció: Antoni Navarro i Cossío,
Cap del Servei del Patrimoni Arquitectònic

Mariona Abelló i Sala,
Cap de la Secció d'Inspecció Tècnica (SPA)

Coordinació: Mariona Abelló i Sala (SPA)

Redacció: Ramon Castells, Cap Secció Inspecció P. A., Girona
Eduard Riu, arqueòleg (SPA)
Mariona Abelló i Sala (SPA)

Gestió: Mª José Ruiz Ortega (SPA)

Planimetria: Ajuntament de Banyoles
Servei del Patrimoni Arquitectònic

Fotografies: Servei del Patrimoni Arquitectònic

Barcelona, agost de 1995

/jd

